

Jakso 3: Nykykirjallisuus

(tunnusmusiikki) (siniset sanat tekstissä on selitetty sanaselityksissä)

Hei, tervetuloa taas kuuntelemaan Kirjallisuutta suomenoppijoille -podcastia! Minä olen Saija Pyhäniemi, ja tänään studiossa on itseni lisäksi Helsingin yliopiston kotimaisen kirjallisuuden yliopistonlehtori Vesa Haapala. Vesa on kertomassa meille nykykirjallisuuden **uusimmista tuulista**, mutta palaamme myös kahden aiemman podcastin aiheisiin, nimittäin kansanperinteeseen, kansanrunouteen ja siihen, miten ne näkyvät nykykirjallisuudessa – jos näkyvät!

Muistathan, että tämän podcastin voit halutessasi lukea tekstinä Kielibuustin sivuilta. Siellä on myös sana- ja fraasilista sekä muuta aiheeseen liittyvää materiaalia. Käy tutustumassa!

Mutta nyt tämän päivän aiheeseemme.

Vesa, kerrotko ensin kuulijoillemme kuka olet ja mitä teet.

Kiitos kutsusta tähän podcastiin. Kuten Saija jo alkuesittelyssä kertoikin, olen Vesa Haapala ja opetan kotimaista kirjallisuutta yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa. Töihini kuuluu erilaisten kirjallisuuskurssien ja seminaarien vetäminen sekä kotimaisen kirjallisuuden tutkimus. Lisäksi ohjaan **opinnäytetöitä**: kandidoita, maisterin tutkielmia ja myös tohtorin väitöskirjoja. **Olen** itse omassa tutkimuksessani **keskittynyt pääasiassa** runouteen ja runouden teoriaan, mutta olen kirjoittanut melko **laajasti** myös muista **lajeista**. Tällä hetkellä olen mukana kirjallisuushistoriaprojektissa. Ja voisin vielä mainita, että olen kirjoittanut vuodesta 2010 lähtien lukion oppikirjoja, eli äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjoja.

Minulla on toinenkin **näkökulma** kirjallisuuteen. Olen itse kirjoittanut **oikeastaan** lukioikäisestä asti ja vuonna 2007 julkaistiin **esikoisrunoteokseni** *Vantaa* ja tänä vuonna julkaistiin toinen romaanini nimeltä *Aleksis*, joka käsittelee kirjailija Aleksis Kiven elämää vuosina 1866–1870. Yhteensä olen kirjoittanut viisi runoteosta ja kaksi romaania.

Olemme kahdessa edellisessä podcastissamme käsitelleet kansanrunoutta, kansanuskkoa ja Kalevalaa. Onko tavallista, että nykykirjallisuudessa on intertekstuaalisia viittauksia esimerkiksi Kalevalaan?

Kyllä, tämä on melko tavallista. Kirjallisuutemme – myös uusin kirjallisuus – **perustuu** osittain näihin **edellä mainittuihin** kirjallisen **perinteemme** perusteksteihin. **Viitteitä** löytyy niin runoudesta kuin romaaneistakin. Voisin antaa yhden konkreettisen esimerkin: Anna Elina Isoaron *Tämänilmaiset* (2019), joka käsittelee oman lapsen kuolemaa. Tässä teoksessa on hyvin **runsaasti** viittauksia kansanrunouteen ja kansanuskoon, samoin kuin satuperinteeseen. Tämän

runoteoksen puhuja esittää surulaulun [menehtyneelle](#) lapselleen ja teoksessa käytetään [kalevalamittaa](#), [alkusointuja](#) ja sanastoa, jotka tunnetaan kansanrunoudesta. Koko kansanrunouden perinne otetaan mukaan suruprosessin kuvaamiseen ja runoteoksen puhuja [ikään kuin tuntee yhteyttä](#) kaikkiin naisiin ja vanhempiin, jotka ovat joskus itkeneet [menettämiään](#) lapsia. Puhuja saa voimaa ja [lohtua](#) sanoista, joita voi [soveltaa](#) omaan tilanteeseensa.

[Ylipäättään](#) runoudessamme on paljon viitteitä kansanrunouteen. Tämä tulee [eri tavoin](#) esille. Melko tunnettu romaani esimerkiksi on Johanna Sinisalon romaani *Sankarit* (2003). Siinä esitellään erilaisia nykyajan [kuuluisuuksia](#): poptähtiä ja urheilijoita ja muita julkkiksia. [Jännittävää](#) näissä henkilöissä on se, että [kunkin](#) kuuluisuuden taustalla näkyy Kalevalan sankari, jonkin Kalevalan sankarin [hahmo](#). Näitä nykyajan kuuluisuuksia ei ole suoraan nimetty Kalevalan sankareiden mukaan, mutta heidät pystyy [yhdistämään](#) toisiinsa melko helposti. Romaania lukiessa alkaa aktivoitua myös Kalevalan teksti, kun seuraa näiden sankareiden [seikkailuja](#).

Lasten kirjallisuudesta ovat tuttuja esimerkiksi Mauri Kunnaksen erilaiset [sovitukset](#) meidän klassikkoteoksistamme. Kunnas on kirjoittanut [muun muassa](#) *Koirien Kalevalan*. Siinä Kalevalan sankarin [nahkoissa](#) on erilaiset koirat. Tämä on tietenkin lapsille ja nuorille [tarkoitettu](#) teos, mutta myös aikuiset [saavat](#) siitä varmasti paljon [irti](#) ja siinä on hauskaa huumoria. Myös erilaisissa sarjakuvagenreissä Kalevala on ollut hyvin suosittu. Kalevalasta on kirjoitettu ainakin kaksi kokonaista sarjakuva-Kalevalaa. Kristian Huitula kirjoitti sarjakuva-Kalevalan vuonna 2000 ja 2020-luvulla omansa on kirjoittanut Sami Makkonen. Toki näissä teoksissa piirroksot tuovat niihin ihan oman [ulottuvuutensa](#).

Kerroitkin jo todella [kattavasti](#) näistä [ilmiöistä](#), haluaisitko antaa jonkin konkreettisen esimerkin tällaisesta viittauksesta?

Voisin [ottaa esille](#) Henriikka Tavin runoteoksen *Toivo* (2010). Siinä [on](#) todella jännittävästi [yhdistelty](#) *Kantelettaren* Oli ennen onnimanni -lorua ja Suomen historiaa. Voisin lukea Kantelettaren runosta pienen pätkän, runon alun:

*Oli ennen onnimanni
onnimannista matikka
matikasta maitopyörä
maitopyörästä pytikkä
pytikästä pöytäristi
pöytärististä ripukka
ripukasta rintasolki
rintasoljesta sopukka*

Tämä on [tosiaan](#) *Kantelettaren* lastenloru, jossa [hyödynnetään](#) paljon alkusointua ja ylipäänsä sanojen [soinnuttelemistä yhteen](#). Itse asiassa rytmi ja [soinnillisuus](#) vievät tätä tekstiä eteenpäin.

Tässä *Kantelettaren* runossa yhdistellään jännittävästi erilaisia **tarve-esineitä**, jotka eivät **sinänsä** muuten liity yhteen kuin soinnillisen kielen kautta. Siinä siis **leikitellään kielellä**. **Lähtökohtana** on joku onnimanni – en tiedä itsekään mikä se on, mutta se kuulostaa hauskalta ja onnelliselta. Henriikka Tavin *Toivo*-teoksen runossa **asetelma** muuttuu. Luen siitä nyt ensimmäiset **säkeet** ja selitän vähän.

*Oli ennen onnettomat,
onnettomista **marsalkka**,
marsalkasta kansanvalta,
kansanvallasta vapaus.
Vapaudesta **vapaussota**,
vapaussodasta **kapina**,
kapinasta **punakaarti**,
punakaartista **porvari**.*

Tässä oli siis runon alku. *Kantelettaren* runossa esiintyi erilaisia, melko neutraaleja **tarve-esineitä**, **työvälineitä** ja **koruja**. Henriikka Tavin runossa esiintyy ihmisryhmiä ja tapauksia Suomen historian varrelta. Runon alussa viitataan suoraan vuoden 1918 **sisällissotaan**, joka käytiin punaisten ja valkoisten välillä, eli vasemmiston ja oikeiston tai **omistavan luokan** ja **työläisten** välillä. Runossa puhutaan vapaussodasta ja kapinasta. Ne ovat kaksi sanaa, joita käytettiin Suomen sisällissodasta. Tavi hyvin jännittävästi yhdistää kansanperinteestä tutun lastenlorun Suomen historiasta kertomiseen. Sellainen tietynlainen leikkittely ja onni, jotka ovat *Kantelettaren* runossa, muuttuvat **raskassoutuiseksi kuvaukseksi** Suomen historiasta, johon kuuluu tällainenkin asia kuin sisällissota.

Jos kuulijat tahtovat **tarkemmin** tutustua tähän **aihepiiriin** eli siihen, miten ja millaisia viittauksia nykykirjallisuus luo tähän perinteeseen, niin kannattaa tutustua esimerkiksi melko uuteen tutkimusteokseen nimeltä *Satuperinteestä nykyrunoon. Suullisen perinteen ja kirjallisuuden yhteyksiä*. Teoksen ovat toimittaneet Niina Hämäläinen, Hanna Karhu ja Silja Vuorikuru. (SKS, 2019).

Puhutaan hieman yleisemmin nykykirjallisuudesta. Minua – ja kuulijoita – kiinnostaisi tietää, mitkä ovat nykykirjallisuuden uusimmat trendit. Minkälaista suomalainen nykykirjallisuus on? Mitä suomalaisessa kirjallisuudessa on tapahtunut erityisesti viimeisimmän noin 10 vuoden aikana?

Haluaisin ensin sanoa, että suomalainen nykykirjallisuus on oikeastaan hyvin **monimuotoinen sekoitus** kirjallista perinnettä ja uusia aiheita ja **muotoja**. Jos **lähtee siitä**, millaiset asiat suomalaiseen nykykirjallisuuteen ovat sekoittuneet tai mihin se **pohjaa**, niin siellä näkyy suomalaiselle kirjallisuudelle tärkeä realismi. Realismilla tarkoitetaan sitä, että nykykirjallisuus käsittelee yhteiskunnallisia aiheita ja esittää hyvin **todentuntuisesti** yhteiskuntaa ja ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita. Sitten on myös modernismin **kerrostuma**, jolla on pitkät perinteet

oikeastaan koko 1900-luvun kirjallisuudessa. Modernismissa **painottuu** yksilön **kokemus** ja näkökulma. Voidaan yhä esittää yhteistä sosiaalista todellisuutta, mutta sitä katsotaan yksilön subjektiivisesta näkökulmasta, ja se näkyy myös siinä, miten kerrotaan.

1960- ja 70-luvuilta alkaen on vaikuttanut postmodernistinen **juonne**. Postmodernismissa kirjallisuus **tulee** itsestään, perinteistään ja **keinoistaan** hyvin **tietoiseksi**. Silloin esimerkiksi romaanikerronta voi olla sillä tavalla hyvinkin **tekstuaalista**, että esimerkiksi joku henkilöahmo **muodostuu** vaikka versiona jostain **aiemmasta** hahmosta, sanotaan vaikka Kalevalan hahmosta. Siinä on hyvin paljon intertekstuaalisuutta ja jonkun henkilöahmon luonne saattaa **muistuttaa** vaikka Kullervoja tai Joukahaista, ja saatetaan suoraan viitatakin tähän. Nykykirjallisuus sekoittaa näitä erilaisia realistisia, modernistisia ja postmodernistisia **piirteitä**. Jokainen aika tuo esiin omat **yhteiskunnalliset** ilmiönsä ja teemansa.

Sanoisin, että vaikka nykykirjallisuudessa käsitellään paljon nykyajan asioita ja ongelmia ja aiheita, niin viime vuosina on näkynyt kuitenkin todella **voimakkaasti** kiinnostus historiaan, historian henkilöihin ja tapahtumiin, mutta siten, että niitä **tulkitaan nykyperspektiivistä**. Tästä kiinnostuksesta voisi nostaa esimerkiksi erilaiset fiktiiviset **elämäkerrat**, eli niin sanotut **biofiktiot**, joita on kirjoitettu erilaisista kuuluisista henkilöistä, kuten esimerkiksi Tove Janssonista tai kuten itse olen kirjoittanut Aleksis Kivistä. Usein näissä fiktiivisissä elämäkertoissa tuodaan esille henkilöstä jokin sellainen tulkinta, jota ei ole elämäkertatutkimuksessa esitetty. Voidaan **ottaa** vähän **vapauksia**, kun tulkitaan ihmisten elämää ja heistä tunnettuja **tosiasioita**.

Hiukan samantyyppinen ilmiö on se, että kirjoitetaan nykyajasta ikään kuin omaelämäkerrallisesti, mutta **esitys** on fiktiivinen. Omaelämäkertaa ja fiktioita sekoittavaa lajia on kutsuttu **autofiktioksi**, ja se on ollut todella suosittua suomalaisessa nykykirjallisuudessa. Jos katsotaan isoja yhteiskunnallisia muutoksia, kuten monikulttuuristuminen tai sitä, että suomalainen yhteiskunta on kokenut monenlaisia rakenteellisia muutoksia ja avautunut entistä enemmän eurooppalaiseksi valtioksi, ja täällä näkyvät erilaiset globaalit vaikutukset, niin tämä on isoa tematiikkaa nykykirjallisuudessa. Voisi sanoa, että uudet kirjailijat, esimerkiksi maahanmuuttajakirjailijat, ovat tuoneet omia näkökulmiaan. Kaikki suomalaisen kirjallisuuden henkilöahmot eivät ole enää niitä tavallisia **matteja ja liisoja**, ja kaikki tapahtumapaikatkaan eivät sijoitu **pelkästään** Suomeen.

Erilaiset luontoon ja ilmastoon liittyvät teemat ovat olleet paljon esillä, niin kuin ne ovat koko yhteiskunnallisessa keskustelussa. Luontoa ja ilmastoa käsitellään niin **korkeakirjallisissa** romaaneissa kuin runoudessa tai genrekirjallisuudessa, esimerkiksi **dystopioissa**, joissa kuvataan tulevaisuuden tai lähitulevaisuuden epäonnistuneita yhteiskuntia. Esimerkiksi Emmi Itärannan *Teemestarin kirja* on hyvä esimerkki tällaisesta.

Millaisista teemoista nykykirjailijat kirjoittavat? Mikä nykykirjallisuuteen liittyvä ilmiö on sinusta mielenkiintoisin? Miksi?

Monet näistä [mainitsemistani](#) teemoista ja ilmiöistä ovat kiinnostavia. Ehkä itse nostaisin esiin tämän, minkä jo mainitsinkin, eli historian uudelleen tulkinnan ja käsittelyn. Usein tällaisessa kirjallisuudessa on ollut, kuten historiankirjoituksessa yleensäkin, mikrohistoriallinen näkökulma. Eli otetaan jonkun, ehkä melko [arkisenkin](#) ihmisen, elämä käsittelyyn ja käsitellään hänen näkökulmastaan jotain isoa, merkittävää historiallista tapahtumaa. Aki Ollikaisen *Nälkävuosi* on hyvä esimerkki tällaisesta romaanista. Se keskittyy vuoteen 1868 ja [silloiseen nälänhätään](#) Suomessa. Romaanissa tarkastellaan tavallisen torpparin näkökulmasta sitä, minkälaista on elää nälän kanssa ja seurataan tapahtumia tavallisen kansan kokemusten tasolta. Toki romaanissa tuodaan esiin myös [hallinnon](#) näkökulma: [J. V. Snellman](#) pohtii, miten hän [ratkaisisi](#) tämän asian.

Mainitsin jo autofiktion, jossa on sellainen jännittävä piirre, että usein siihen liittyy [tunnustuskirjallisuus](#). Tällaisista teoksista voisi mainita Ossi Nymanin *Häpeärauhan*, joka käsittelee perhe-elämää [uusperheessä](#) sekä ihmissuhteita ja niiden [monimutkaisuutta](#). Tälläkin on paljon [kaikupohjaa](#) aiemmassa suomalaisessa kirjallisuudessa. Se on mielenkiintoinen teos, voin [suositella](#). Iida Rauman *Hävitys*, joka voitti vuonna 2022 [Finlandian](#), käsittelee kertojan koulukokemuksia, [koulukiusaamista](#) ja erilaista [alustamista](#). Siinä nousevat [henkilökohtaisen](#) nuoruudenkuvauksen lisäksi Turun kaupungin [kehitys](#) ja [ilmaston muuttuminen](#) isoiksi teemoiksi. Ne oikeastaan [limittyvät](#) eri tasoilla yhteen.

Haluaisitko Vesa antaa meille jonkin [lukuvinkin](#) tähän loppuun? Mistä suomalaisesta teoksesta tai teoksista olet itse ollut viime aikoina [innostunut](#)?

Voisin suositella suomenruotsalaisen kirjailijan Maria Turtschaninoffin teosta *Arvejord/Suomaa* (2022). Se on todella jännittävä. Romaanin tapahtumat [etenevät](#) läpi [vuosisatojen](#), [pienin episodein](#), muistaakseni 1700-luvulta nykypäivään. Siinä käsitellään suomalaisuutta ja suomalaisten suhdetta luontoon ja maahan, [siten](#) että koko ajan ollaan yhdessä paikassa, mutta vuosikymmenet ja vuosisadat vaihtuvat ja ihmiset vaihtuvat, ja syntyy sellainen jännittävä [jatkumo](#) näiden eri episodien [välille](#). Se on hyvin mielenkiintoinen.

Suurkiitos Vesa mielenkiintoisesta haastattelusta!

Kiitos myös kuulijoillemme. Muistutuksena, että tämäkin podcast löytyy tekstinä Kielibuustin sivustolta. Kaksi aiempaa podcastia, joissa keskustellaan kansanrunoudesta, kansanperinteestä ja Kalevalasta, löydät samasta paikasta lisämateriaaleineen.

Kuullaan taas!

Tunnusmusiikki

©2023 Helsingin yliopisto

Kirjallisuuspodcast edistyneille suomen oppijoille, elokuu 2023, jonka tuottaja on Helsingin yliopisto, tekijät ovat Sari Päivärinne ja Saija Pyhäniemi sekä tunnusmusiikin säveltäjä on Lauri Piiparinen, on lisensoitu [Creative Commons Nimeä-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](#). Materiaali on saatavilla osoitteessa [kielibuusti.fi](#).